

On es podria situar l'origen i la gènesi de les idees religioses? D'acord amb la ciència, concretament l'antropologia i l'arqueologia, durant el període paleolític l'home de Neandertal enterrava els seus difunts mitjançant pràctiques i rituals funeraris. Enterraments individuals o col·lectius, de forma ordenada i en unes posicions concretes (que van anar variant amb les diferents èpoques). Juntament amb el cadàver dipositaven objectes, eines, armes i ornaments que havien utilitzat durant la seva vida. Així mateix, van aixecar menhirs i van construir dòlmens i altres elements per senyalar el lloc de la inhumació i preservar el seu record. També hi dipositaven flors. Això ja suggereix algun tipus de creença religiosa.

Els homes i les dones d'aquells temps també es van interessar pels secrets de la vida i de la mort per tal d'intentar de donar-los resposta. Es pot confirmar que creien en els esperits, en éssers invisibles bons i dolents. La pluja, el sol, la lluna, les estacions de l'any són les forces que es veneraven. El culte als morts és molt important, ja que fan part del món sobrenatural. En les societats agrícoles és fonamental la transmissió del coneixement i la idea de continuïtat del cicle de la vida.

Poc a poc es va desenvolupant la teoria dels déus, uns éssers superiors que controlaven tots els fenòmens que aquelles persones primitives no es podien explicar.

D'aquí sorgeix el mite, que pretenia donar resposta als interrogants filosòfics, com ara l'origen de l'univers, l'inici de l'home o el significat de la mort. Els mites formen, en el seu conjunt, la base de la literatura, la filosofia i la religió. I afegiria, potser també, la ciència; ciència entesa com a conjunt de sabers (del verb llatí *Scio*, saber).

A partir del mite, Jung va desenvolupar la teoria del «inconscient col·lectiu», que comprèn tot un seguit d'arquetips que formen part de l'univers mitològic. Diu: «no és qüestió de creença ni de coneixement, sinó de concordança del nostre pensament amb les imatges primordials de l'inconscient. Elles són les fonts dels nostres pensaments conscients. I una d'aquestes imatges primordials és la vida més enllà de la mort»

Segons James George Frazer, antropòleg escocès contemporani de Freud (1854 – 1941), l'evolució de la religió ha estat subordinada especialment a la por als morts i també a fenòmens naturals, com ara els llamps, els trons o les forces de la naturalesa que, probablement han estat les forces més poderoses en la conformació de les religions. Existeixen raons per creure que en l'evolució del pensament la màgia ha precedit la religió i n'és part fonamental. El o la creient que procuraven atreure i obtenir el favor de qualsevol déu havia d'apel·lar a la divinitat realitzant una sèrie de rituals, sacrificis, oracions i encanteris que el mateix déu hauria revelat.

Es podria resumir dient que les religions s'originen a redós de la mort, la por i l'angoixa que genera i el dolor causat per la pèrdua de l'ésser estimat.

El tema de la religió i la religiositat, una obsessió segons reconeix ell mateix, és una constant en l'obra de Freud. Així, a «Psicopatologia de la vida quotidiana» Freud considera la religió una concepció patològica del món, una projecció psicològica. Seria una superstició que funciona com una paranoia.

A «Tòtem i Tabú» Freud situa l'assassinat del pare de l'horda primitiva com a punt zero de la llei i del complex d'Èdip. Recordem que el mite explica com els fills van acordar assassinar el pare per tal de tenir el dret de gaudir de les dones que, fins aquell moment,

estaven reservades al pare en règim de monopoli.

La mort del pare és, doncs, allò que instaura la llei. «El pare, escriu Freud, era més fort estant mort que no pas quan era viu». Allò que abans ell impedia -gaudir de les dones que ell acaparava- ara els fills s'ho prohibeixen per a ells mateixos.

Ve't aquí el punt de partida simbòlic de les organitzacions socials, les restriccions morals i, en fi, de la religió. Així explica l'origen de les neurosis i del complex d'Èdip. Dos tabús, assassinat i incest són coincidents amb els desigs reprimits del complex d'Èdip.

«El futur d'una il·lusió» concep les representacions religioses com a dogmes que no són sinó il·lusions fonamentades en desigs antics, intensos i apressants. Qualifica com a il·lusió una creença que apareix engendrada per l'impuls a la satisfacció d'un desig, prescindint de la seva relació amb la realitat.

Segueix dient Freud que les religions serien una formació de l'inconscient, un somni per explicar allò desconegut i inexplicable de l'existència. La col·lectivitat humana, en la seva evolució secular, passa per estats anàlegs a la neurosi. La religió seria la neurosi obsessiva de la col·lectivitat i -igual que la del nen, provindria del complex d'Èdip en relació amb el pare.

La funcionalitat de les representacions religioses seria la necessitat de control sobre els avatars de la natura. Tot això porta Freud a l'anàlisi de la funcionalitat última de les religions i, probablement, a la pregunta primordial del pacient que entra a consulta: l'origen de la vida i el significat de la mort. Freud proposa, doncs, igual que en el tractament psicoanalític de les neurosis, substituir els resultats de la repressió pels d'una labor mental racional.

Respecte d'aquest mite, Lacan (seminari 5, «Les formacions de l'Inconscient») fa una operació de logificació, operació amb què realitza el pas del Mithos al Logos en psicoanàlisi. Aquest pas consisteix en transformar el pare i el seu assassinat - esdeveniment primigeni- en un significant que opera en l'estructura mateixa del llenguatge i que és el fonament de la llei: el significant del Nom del Pare.

L'anàlisi a partir del subjecte de la ciència porta necessàriament a fer-hi aparèixer els mecanismes que coneixem de la neurosi obsessiva, com Freud ja va percebre.

La religió deixa a Déu el pes de la causa del desig. La demanda del religiós resta sotmesa al desig suposat d'un Déu a qui cal seduir. Hi ha en la religió una articulació del subjecte en la veritat. Una veritat que no pot ser verificada, sinó revelada i el coneixement de la qual es remet al final dels temps, al Judici Final.

La ciència, per la seva part, es pretén objectiva, basada en fets verificables i reproduïbles. Certament, els assoliments de la ciència són extraordinaris. Tanmateix, en el camí ha oblidat -ha exclòs- que en la ciència també existeix un subjecte, situat com a resta que fa nosa, a rebutjar, en un afany uniformitzador i universalitzador. Quan hom afirma «s'ha demostrat científicament» o «està clínicament provat», s'està establint un dogma indiscutible i inqüestionable, talment religiós. Lacan va definir la ciència com «la ideologia de la negació del subjecte». I, també, «el discurs de la ciència no deixa cap lloc a l'home»

Descartes va necessitar, per validar el seu mètode científic, recórrer a un «Déu que no

enganya».

Cal no perdre de vista que Ciència deriva del verb llatí «scio», és a dir, saber. Per tant, la ciència és un conjunt de sabers, però no pas LA veritat.

Acabo amb una cita d'una entrevista que van fer a Javier Santa Olalla, físic i component de l'equip que va treballar en el descobriment del Bosó de Higgs: "la pretensió que la ciència és objectiva, abstracta, perfecta i tancada és tan banal com indesitjable. La física està condicionada pels prejudicis dels qui la fan"

" La imaginació és més important que el coneixement". A. Einstein